

Zalai Közlöny 1897.09.25. 2. oldal, 1. hasáb közepe

Az új leányiskola.

– Részlet Nagy-Kanizsa kultur-történetéből. –

Írta: Halis István.

Nagy-Kanizsa város tanácsa nemzeti iskolát akart építtetni a múlt század vége felé.

Ezen iskolával azt célozták, hogy „a Deák-Gramatika (latin nyelv) mellett hazai nyelvünkre is tanítsák az ifjúságot,” s hogy itt alapot nyerhessenek a gimnáziumi tanulmányokhoz.

A földesúrtól, Batthiány Strattmann Lajos birodalmi hercegtől kért Nagy-Kanizsa közönsége iskolatelket és építési anyagokat, mint a kit erre törvény kötelez.

A herceg semmiféle segedelmet nem adván, a városi tanács elhatározta, hogy a nemzeti iskolát, („melyre oly nagy szükség van,”) maga fölépíti és iskolára alkalmas telek után nézett.

Éppen ez idő tájban halálozott meg Kanizsán valami Brebrovics János nevű kovács mester-ember, kinek hites felesége három is volt, (persze csak egymásután,) névszerint: az első Kligor Katica, második néhai Kligor Péter özvegye Ilona, harmadik pedig Merc Mariánna, – de a kinek a sok feleség dacára nem maradt gyermek. Brebrovics János tehát 1793. évi október 6-án íratott testamentumában mostoha fiát Kligor József Placidust, (második feleségének gyermekét) tette örökösévé azon házban, házfundusban és házi kertben, mely egyik felül az Ispita-utca, (most Iskola-utca) mentében, másik felül pedig a Szentmiklósi-utcában, (most Kazincy-utca) Nyers János fundusa mellett feküdt.

A ház, fundus és kert igen alkalmas lévén iskolai célra, a városi tanács megkérte az örököst, hogy jutányos árért adja el a város közönségének.

Kligor József Placidus valamikor magyar szerzetes (Paulinus) volt, de a pálos barátokat II. József a római szent birodalom császára eltörülván, az expaulinus egy darabig itt tartózkodott szülővárosában, Kanizsán, később pedig Szent-Mária muraközi községnek plébánusa lett.

A városi tanácsnak közjóra törekedő szándékát a szent-anya elő segélleni óhajtván, a házat és fundust szívesen eladta nekünk azonnal, vagyis 1793 évi október 30-án 1300 rhénes forint árért, tehát 300 rhénes forintokkal olcsóbban, mint a mennyiért mások megvenni akarták.

A vétel jóváhagyásáért a herceghez kellett folyamodni, melyre „a hercegnek azt méltóztatott határozni, hogy az ingatlant magának tartja, (eladott ingatlant a vételár megtérítése mellett megtartani az uraságnak jogában állott,) s helyette kétszerakkora szántóföldet ad a mezőn.

Kanizsa polgárai azonban nem nyugodtak meg a hercegi határozatban, hanem újra kérték a vétel jóváhagyását, esetleg pedig más telek adását, mert a sokkal kisebb értékű, bár kétszeres nagyságú szántóföldet nem használhatták iskolának.

Sok évi huzavona után, (– miközben 1802. évben a Kligor-féle ingatlanból eladott a város 53 öl hosszú területet kebelbéli polgárainknak, – névszerint Goóry László, Schwinderman Gáspár és Lichtenvallner Józsefnek 1300 rhénusi forintokon, vagyis amennyibe az egész ingatlan került – s így az egész ház és fele fundus teljesen ingyenben maradt, –) miután a város több kegyelmes helyekre folyamodott, végre 1805. évi szeptemberben megengedte a fölséges kir. helytartótanács a nemzeti iskola felállítását.

A két iskola tanítóinak fizetése iránti egyességet már előbb – 1803. évi február 8-án Vörös Zsigmond kanizsai szolgabíró a vármegyének bejelentette s ennek alapján fejenkinti 200 frt váltócédula esztendőbeli fizetés mellett az első osztályban Januska Károly, a másodikban pedig Mutyánszki János tanítottak.

Ugyancsak a nemzeti iskola épületében tanultak a leányok is, kiket oktatni a mesternek vagy kántornak állott kötelességében.

Kanizsa közönsége hamar megunt a világi tanítókat s a két nemzeti iskolának tanítását a piarista szerzetre óhajtotta bízni, – mivel („elhallgatván sok rendetlen okait”) a világi tanítók feleséges, cselédes emberek, ezektől az apró növendék fiak minden erkölcsök ellenére számtalan ollast láttak és hallottak, miket nem köllött volna s ezenfölül a közönséges tanításokért is annyi fizetést vettek, hogy sokan emiatt elmaradtak, vagy pedig házitanítókra szorultak, s mert Mutyánszki János alkalmatlan a magyar nyelv tanítására s emiatt ő leányokat tanított s helyette a mester, (ki jó examinatus,) tanította a nemzeti iskola második osztályát.

Csakis tizenöt évi utánjárás után tudta kivinni a városi tanács, hogy a nemzeti iskolának az ájtatos szerzetbéli atyák vezetése alá adásába Fejér György kir. tanfelügyelő (megyénk legnagyobb történetírója,) 1822. szeptemberben beleegyezett oly föltétel alatt, hogy „a város a piarista atyáknak illendő lakást építsen, de Mutyánszki Jánossal valami pensióban kell megegyeznie, mert az említett tanítónak, szürét szabadon ki nem teheti a város.”

Már ugyanazon 1822. esztendőben a rend provinciálisa adott egy szerzetes tanítót 150 forint ezüst pénz sallárium mellett és november 1-én, (– mikor az iskolai év megkezdődött.) már ez az egy piarista a nemzeti iskolában tanított.

Erre a városi tanács elhatározta, hogy a nemzeti iskolák ne maradjanak ott hol most vannak, hanem építsenek újat a gimnázium fundusán. S még ugyanazon esztendőben (1822.) mintegy tizenötezer frt váltó cédula pénzzel az új iskolát megépítették oly módon, hogy a gimnázium földszintjén levő iskolát emeletre vették.

A nemzeti iskola másik osztályában pedig ezután is világi tanító oktatott, (most már a gimnáziumi épületben,) mert a piarista rend nem adott második tanítót.

Az 1822. évtől fogva a gimnázium igazgatója volt egyszersmind a nemzeti két iskola directora is. S ezen időtől Kanizsa város fizette az egy világi és egy piarista atyából álló nemzeti tanítókat, – s viselte az iskolák felszerelési költségeit. Így 1843. évben tisztelendő Jallošics András iskolai kormányzó kérelmére a város új padokat csináltatott a nemzeti iskola második osztályában elrontott padok helyett.

A gimnázium épületében levő két iskolához később még egy harmadik is csatoltatott s az eddigi iskolát normál (elemi) iskolává emelték. Azonban az írást és olvasást még a régi nemzeti iskolában (az idén újra épített iskola helyén) tanították, mely a normál-iskola első osztályát képezte, a többi három osztály pedig „a papoknál” volt.

Az 1843. évben tanítóképző-iskolát (praeparandiát) állított fel az állam Kanizsán, hogy ezáltal Muraköznek magyarosítását előmozdítsa.

A praeparandia osztályait, – melyeket Bója Gergely világi tanár és Bellák nevű kath. pap tanítottak, – a régi nemzeti iskola épületében helyezték el.

Ez a tanítóképző intézet csak hat évig állott fen.

Mikor beköszöntött az 1848. esztendő: üres lett az intézet, a tanulók beállottak honvédnek. Sőt magát a tanítót (Bója Gergelyt) is inkább érdekelte a politika mint az iskola: fellépett országgyűlési követ jelöltnek Nagy-Kanizsán.

És majdnem megválasztották Bója Gergelyt követnek az 1848. június 15-én tartott választáskor.

Csak azon múlt a dolog hogy a kiskanizsaiak ebéd után gyönyörűen elverték először a szavazó polgártársakat, azután pedig (minthogy már erre szükség úgyszem volt,) a szavazatszedő bizottságot. Az elnök Oszterhueber József megsebesülve riadtan menekült, utána futott a jegyző Német János a félbenmaradt jegyzőkönyvvel. S mivel a választást be nem fejezték, emiatt az oly szépen indult első követválasztásunk megsemmisítetett.

A tanítóképző intézetet a forradalom után megszüntette a „német”, a gimnáziummal együtt. A gimnáziumot, melynek épületét kórháznak akarták átváltoztatni, – a kanizsai polgárok nagy erőfeszítéssel megmentették ugyan, (de mégis 4 osztályú kis gimnáziummá degredáltatott,) a praeparandia megmentéséről azonban szó sem lehetett.

Ezután a régi praeparandia épületében leányiskolák voltak, s ezen kívül fiúiskolák két osztálya: előkészítő vagy kis iskola, (melyet a kántor tanított) és a normál első osztály, melyet nagy-iskolának hívtak, s benne 120-160 gyerek tanult egy szobában.

A volt Kligor-féle fundusból még beépítetlenül állott egy jókora darab részlet, melyre a város 1879. évben mintegy negyvenezer forint költséggel 6 osztályú polgári fiúiskolát építtetett, mely épületben az ipar-iskola is elhelyeztetett.

A régi épületet pedig egészen a leánytanulók foglalták el ezután: 4 elemi és 2 felső osztállyal.

A felső leányiskolát a város 1891-ben polgári leányiskolává emelte, s mint-hogy az iskolai épület szűknek bizonyult, ezért a városi tanács és az iskolaszék 1895. évben tervbe vette egy kényelmesebb új iskolának építését, s az 1896. május 17-én tartott ezerévi ünnepély alkalmával tartott közgyűlésben a város elrendelte a régi épület lebontását s annak helyére újnak építését mintegy 24 ezer forint költséggel.

Már 1897. május végén a régi épület lebontása megkezdődött mikor a régi pince sarkában egy körülbelül két éves gyermeknek csontvázára akadtak, mely az

orvosi szakértők szerint mintegy 30 év előtt helyeztetett oda. A kis holttestre mézskő darabok voltak rakva s teknővel leborítva, mely körülményekből bűntetre következtettek ugyan, de semmit kinyomozni nem lehetett.

A pince téglái közé dugva találtak egy elmállott „bugyelárist” is, melynek belsőjében levő papírdarabon ceruzával a következő regényes értesítés állott:

„Ezen bugyeláris 1849. január 2-án tétetett el, benne 258 frtot érő papírral a fölüről a harmadik szoba udvari falába egy kis katulába van rejtve. Én a szabadság harcába mentem. Német Antal szolga.” (Fölösleges megemlítenem, hogy az érték már nem volt ott.)

A leányiskola épületének alapköve 1897. június 1-én ünnepélyesen letétetett s az alapkőben az iskola rövid történetét magában foglaló okirat elhelyeztetett. Az új épület mai napon már teljesen készen áll, de okt. 10-éig, mikor valószínűleg az iskola megnyitható lesz, éjjel-nappal kőszénnel fűtik a termeket és szárítgatják a falakat. Az új épületben 4 elemi és 4 polgári leányiskola talál helyet. A polgári leányiskoláknak közös igazgatójuk van a polgári fiúiskolákkal, míg a leányiskolák elemi osztályai a népiskolai igazgató alatt állanak.